

Monika MULARSKA-KUCHAREK*

O RELACJACH POMIĘDZY JAKOŚCIĄ ZAMIESZKIWANIA A SUBIEKTYWNĄ JAKOŚCIĄ ŻYCIA – NA PRZYKŁADZIE MIESZKAŃCÓW MIAST

RELATIONS BETWEEN QUALITY OF LIVING AND SUBJECTIVE QUALITY OF LIFE OF TOWN RESIDENTS IN ŁÓDŹ VOIVODSHIP

ABSTRACT: It has become increasingly more common to view high quality of life as the main objective of development on various levels of management, from the regional to the international one, and measuring quality of life has been turning into an essential element of management and marketing strategy of local government units. Local policy-makers attempt to find out as much as they can about their residents' expectations so they can meet them adequately. The extent to which these expectations are met, and thus the improvement of quality of life of the community is of great significance in the context of the inflow and outflow of human capital.

This article aims to discuss the relationship between the quality of living and subjective quality of life of town residents in the Lodz province. Investigating the relationship between the analyzed social phenomena and an indication of the role of the quality of living in shaping the quality of life is both cognitively inspiring and worth special attention. It allows us to identify factors that may be relevant in the context of improving the quality of life of individuals and communities.

The results may be of great use to all those who undertake actions aimed to improve the quality of human life.

KEY WORDS: subjective quality of life, quality of residence, town

Wprowadzenie

Zainteresowanie wieloaspektową i wielowymiarową kategorią, jaką jest jakość życia, od dłuższego czasu wykracza poza działalność naukowo-badawczą. Mówi się o niej i pisze w różnym kontekście. Bardzo zróżnicowani się również autorzy, zarówno słowa mówionego, jak i pisanego. Wśród nich wymienić można lokalnych polityków, publi-

* Uniwersytet Łódzki, Wydział Nauk Geograficznych, Katedra Zagospodarowania Środowiska i Polityki Przestrzennej, ul. Kopcińskiego 31, 90-142 Łódź, e-mail: monikamularska@o2.pl

cystów, praktyków życia społecznego, a także zwykłych ludzi, którzy świadomi swoich potrzeb dążą do jak najlepszej egzystencji. Jest to oczywiście uzasadnione, ponieważ jakość życia stanowi główną przesłankę celowej aktywności człowieka (Czapiński 1994), a pragnienie dobrego życia towarzyszyło ludziom od zawsze. Dlatego też można przyjąć, iż kategoria jakości życia ma bardzo długą tradycję. Pojęcie szczęścia czy zadowolenia z życia nie było przecież obce nawet wielu myślicielom starożytnym, którzy próbowali dociec, co czyni ludzkie życie satysfakcjonującym. Poszukiwanie wskazówek umożliwiających osiągnięcie wysokiej jakości życia miało się przyczynić do realizacji owego celu. Takie intencje towarzyszą także współczesnym badaczom i praktykom.

Inicjatywy na rzecz poprawy jakości życia dostrzec można zarówno na poziomie mikro-, mezo-, jak i makrosocjalnym. Stąd też stanowi ona przedmiot zainteresowania wielu dyscyplin naukowych, a odkrywanie mechanizmów warunkujących dobre życie jest inspiracją do podejmowania działań na rzecz diagnozowania jakości życia jednostek, grup, większych zbiorowości.

Prezentowany artykuł wpisuje się w nurt badań i rozważań nad jakością życia w kontekście zbiorowości terytorialnych. Intencją autorki jest zwrócenie uwagi na czynniki kształtujące jakość życia mieszkańców miast, gdyż kwestia ta jest niezwykle istotna w kontekście problemów, z jakimi muszą się zmierzyć współczesne miasta. Jednym z poważniejszych jest niewątpliwie zjawisko depopulacji (Szukalski 2014). Jak twierdzi I. Sagan, „polityka przeciwdziałania procesom odpływu mieszkańców winna się koncentrować na podnoszeniu jakości życia w mieście” (Sagan 2013, s. 77). Działania tego typu powinny się zatem stać jednym z kluczowych zadań miejskich decydentów. Aspiracje dotyczące poszukiwania determinant, które mogą prowadzić do polepszania dobrostanu i dobrobytu jednostek i społeczności, nie powinny jednak towarzyszyć tylko praktykom, ale także naukowcom.

Celem artykułu jest próba odpowiedzi na pytanie o znaczenie jakości zamieszkiwania dla jakości życia mieszkańców miast. W pracy skoncentrowano się na subiektywnej jakości życia utożsamianej najczęściej z poczuciem zadowolenia z życia i jego aspektów, z dobrostanem psychicznym. Jakość zamieszkiwania zdefiniowano natomiast jako zadowolenie z funkcjonowania ważnych instytucji w mieście oraz aspektów dotyczących infrastruktury.

Uzyskane wyniki mogą okazać się niezwykle przydatne dla tych wszystkich, którzy podejmują inicjatywy na rzecz poprawy jakości życia zbiorowości terytorialnych. Wiedza na temat relacji pomiędzy aspektami jakości życia na terenie danej jednostki terytorialnej a dobrostanem psychicznym mieszkańców może stanowić przyczynek do zwrócenia uwagi na rolę jakości zamieszkiwania w kształtowaniu subiektywnej jakości życia.

Jakość życia w perspektywie teoretycznej

W literaturze przedmiotu można wyróżnić dwa okresy, w których zajmowano się jakością życia. Pierwszy z nich nazwany został przez S. Kowalika (2007) prototeore-

tycznym. Obejmuje on etap prac nad jakością życia do początku lat 70. XX w. W tym okresie badania te opierały się w większości na bardzo wycinkowych propozycjach teoretycznych, które niosły ze sobą wielość wymiarów i wskaźników. Podejmowanym inicjatywom brakowało jednak właściwego kontekstu teoretycznego. Liczne próby badania jakości życia bez odniesienia do teorii, a także wycinkowość w podejściu do badanego zjawiska przyczyniły się do obecnych w literaturze przedmiotu problemów definicyjnych i metodologicznych. Wykorzystywane wówczas różnorodne narzędzia pomiaru oparte były często tylko na intuicyjnych przeświadczeniach badaczy. Korzystano np. z rozmaitych teorii potrzeb, analizując związek stopnia zaspokojenia potrzeb z jakością życia. Powstające w ten sposób koncepcje jedynie pośrednio nawiązywały do globalnego zadowolenia ludzi z życia. Badacze skupiali się na szukaniu wyznaczników zadowolenia w różnych dziedzinach życia: w pracy zawodowej, w relacjach małżeńskich, w kontaktach społecznych etc.

Drugi okres, w którym podejmowano prace nad jakością życia, nazywany teoretycznym, zapoczątkowany został badaniami A. Campbella. Przeprowadzone w latach 70. ubiegłego stulecia badania nad jakością życia Amerykanów dotyczyły oceny zadowolenia z 15 różnych dziedzin życia. Campbell rozumiał bowiem jakość życia jako refleksyjną ocenę różnych jego sfer (Campbell, Converse, Rodgers 1976). Jego badaniami zainteresowali się przedstawiciele wielu dziedzin praktyki społecznej, a także badacze nauk społecznych. Zgłaszane zewsząd zapotrzebowanie na wyniki badań nad jakością życia spowodowało, że zaczęto udoskonalać metody pomiarowe, jak również podjęto próby bardziej precyzyjnego określenia, czym rzeczywiście jest jakość życia.

W najbardziej ogólnym ujęciu pojęcie jakości życia utożsamiane jest ze szczęściem, dobrobytem, dobrymi relacjami z rodziną, z przyjaciółmi, zadowoleniem z poszczególnych dziedzin życia, a także z obiektywnymi warunkami życia, stopniem materialnego i kulturalnego zaspokojenia potrzeb, poziomem życia (Bowling, Brazier 1995, Eiser, Morse 2001, Czapiński 2002, Trzebińska, Łuszczynska 2002, Piasny 1992). A zatem jakość życia to zarówno opis obiektywnego położenia, jak i subiektywne postrzeganie – tak w sensie subiektywnego szczęścia, zadowolenia, strachu, kłopotów, jak i w sensie refleksji nad obiektywnymi warunkami (za: Derbis 2007, s. 17, Rothenbacher 1999).

Mimo iż w literaturze przedmiotu przyjął się niemalże na dobre podział na subiektywne i obiektywne aspekty jakości życia, to należy mieć świadomość, że zarówno kontekst teoretyczny, jak i empiryczny determinowane są konkretną dyscypliną naukową. Z perspektywy ekonomicznej jakość życia utożsamiana jest z poziomem życia jednostek lub całych grup społecznych (Kolman 1997). Na gruncie socjologii mówi się o jakości życia w kontekście zaspokojenia materialnych i duchowych potrzeb oraz osiągnięcia pożądaných przez nią wartości w zakresie życia rodzinnego, zawodowego i osobistego (Wallis 1993). Pedagodzy z kolei definiują jakość życia w odniesieniu do wartości i celów życiowych (Suchodolski 1989), a filozofowie w kategoriach szczęścia. Jakość życia stanowi także przedmiot badań psychologów, którzy zwykli utożsamiać ją z szeroko rozumianym poczuciem zadowolenia, dobrostanem, szczęściem człowieka

(Kubacka-Jasiecka 2002). Z medycznego punktu widzenia „jakość życia to postrzeganie przez jednostki ich pozycji w życiu, w kontekście kultury i systemu wartości, w jakich żyją, oraz jej związki z indywidualnymi celami, oczekiwaniami, standardami i zainteresowaniami” (*The World Health Organization...* 1995, s. 9).

W oparciu o przytoczone perspektywy teoretyczne można zatem uznać, iż jakość życia jest terminem złożonym i wieloznacznym, a interdyscyplinarny charakter badań nad nią powoduje, iż zwykło się w nich uwzględniać te aspekty, które są kluczowe z punktu widzenia ujęcia problemu badawczego.

Współczesne badania nad jakością życia, łączące aspekt poznawczy z aplikacyjnym, stanowią bardzo ważny i dynamicznie rozwijający się przedmiot badań i analiz. I choć nadal istnieje dużo niejasności w kwestiach metodologicznych, co jest przecież typowe dla wielu zjawisk społecznych, to można skonstatować, iż kategoria jakości życia jest przejawem ducha epoki czy też ideą, której czas właśnie nadszedł. Świadczy o tym bez wątplenia wciąż rosnące zainteresowanie tą problematyką zarówno wśród przedstawicieli nauki, jak i praktyków życia społecznego. Warto podkreślić, że i pierwsi, i drudzy coraz częściej skłaniają się ku uwzględnianiu wielowymiarowego i wieloaspektowego charakteru jakości życia. Jest to o tyle istotne, iż globalne podejście do jakości życia dostarcza wiedzy nie tylko na temat faktów, ale także subiektywnego odbioru sytuacji. Odchodzenie zatem od wąskiego ujęcia jakości życia, skoncentrowanego na atrybutach miejsca jako atrakcyjnego dla globalnego kapitału, wykorzystywanego najczęściej jako skuteczne narzędzie marketingu terytorialnego (Rogerson 1999), na rzecz uwzględniania poziomu zaspokojenia potrzeb mieszkańców wydaje się uzasadnione i pożądane. I mimo iż zapewnienie dobrej jakości życia mieszkańcom jest obowiązkiem decydentów na różnych szczeblach zarządzania, to powyższe założenia nabierają szczególnego znaczenia w kontekście miast. Ich rola w sferze ekonomicznej oraz znaczenie dla zrównoważonego rozwoju sprawiają, iż refleksja nad jakością życia oraz badania diagnozujące potrzeby i oczekiwania mieszkańców miast są nie tylko czymś wskazanym, ale wręcz koniecznym. Miasto powinno charakteryzować się wysoką jakością życia i dobrobytem, jak sugerują autorzy raportu „Miasta przyszłości”. Nie da się tego osiągnąć bez wiedzy na temat jakości życia mieszkańców, ich potrzeb, oczekiwań oraz opinii. Niezwykle przydatna może się okazać również wiedza na temat czynników warunkujących jakość życia oraz mechanizmów mających wpływ na lepsze życie.

Cel i metoda badań

Celem artykułu jest omówienie relacji pomiędzy jakością zamieszkiwania a subiektywną jakością życia mieszkańców miast województwa łódzkiego. Zbadanie zależności pomiędzy analizowanymi zjawiskami społecznymi i wskazanie na rolę jakości zamieszkiwania w kształtowaniu jakości życia mieszkańców jest inspirujące poznawczo i warte szczególnej uwagi. Pozwala bowiem na zidentyfikowanie czynników, które mogą mieć znaczenie w kontekście podnoszenia jakości życia jednostek i społeczności.

Zgodnie z założeniem, że na rzeczywistość człowieka należy spojrzeć z jego własnej perspektywy, zapoznając się z jego subiektywnym odbiorem sytuacji, subiektywnym poczuciem harmonii bądź dysharmonii pomiędzy własnymi potrzebami a zasobami tkwiącymi w otoczeniu (Chudzicka 1995, s. 89–91), w badaniu skoncentrowano się na ocenie różnych sfer życia i życia jako całości. W przypadku jakości zamieszkiwania analizie poddano natomiast istotne aspekty życia w mieście, tj.: zadowolenie z funkcjonowania podstawowych instytucji na terenie miasta, ze sposobu zarządzania miastem, stanu dróg oraz czystości ulic, placów, budynków itp. Zarówno wskaźniki¹ subiektywnej jakości życia, jak i jakości zamieszkiwania scharakteryzowano dokładnie w kolejnych częściach pracy.

Analizowane zmienne potraktowano jako pojęcia wielowymiarowe, dlatego też zarówno w odniesieniu do subiektywnej jakości życia, jak i do jakości zamieszkiwania skonstruowano syntetyczną skalę, przy wykorzystaniu metody sumowania wartości poszczególnych wskaźników cząstkowych wchodzących w skład danej zmiennej syntetycznej. Podkreślić należy, że wskaźniki budowanych skal i indeksów stanowiły zmienne wyrażone na skali porządkowej. Poprzez zastosowanie omówionej procedury uzyskano zmienne wyrażone na skali ilościowej, co umożliwiło zastosowanie bardziej zaawansowanych metod statystycznych. Procedura sumowania poszczególnych wskaźników została przeprowadzona przy użyciu programu SPSS po ustaleniu stopnia rzetelności skali. W celu nadania takiej samej wagi wszystkim składowym skali badanych zjawisk, konstruując poszczególne skale, dokonano przekształcenia wszystkich wskaźników cząstkowych w taki sposób, aby każdy z nich miał taki sam zakres zmienności (od -1 do $+1$). Przekształcenie to dokonane zostało w oparciu o ustalone z próby wartości estymatorów dwóch parametrów – średnia arytmetyczna i odchylenie standardowe, wyznaczonych dla poszczególnych wskaźników cząstkowych. Pozwoliło to na klasyfikację badanych zjawisk według przyjętej wspólnej metodologii, tj. dla każdej zmiennej cząstkowej wyróżniono następujące kategorie: poziom niski, gdy wskaźnik przyjmował wartość -1 , średni dla wartości równej 0 i wysoki dla wartości równej $+1$. Obliczenia wykonano w IBM SPSS Statistics 21.0.

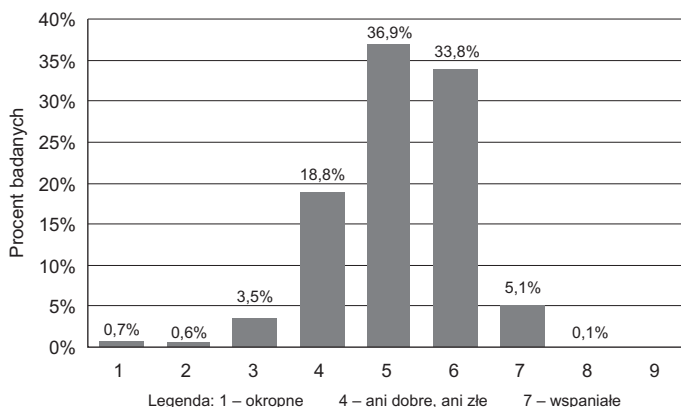
Podstawę empiryczną prezentowanych analiz stanowią badania przeprowadzone w ramach projektu badawczego „Kapitał ludzki i kapitał społeczny jako czynniki rozwoju województwa łódzkiego”, współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej. Reprezentatywne badania przeprowadzono na losowej próbie mieszkańców województwa łódzkiego w wieku 16–65 lat. Podstawowym narzędziem gromadzenia danych był kwestionariusz wywiadu. W sumie zrealizowano docelową próbę 2005 wywiadów. W artykule zawężono badanie zmienną ze względu na miejsce zamieszkania i eksploatacji poddano jakość życia mieszkańców miast (pominięto tym samym mieszkańców wsi). Analizą objęto zatem 62% próby ($n = 1243$).

¹ Każdy ze wskaźników posiadał siedmiostopniową skalę Likerta.

Jakość życia mieszkańców miast województwa łódzkiego

W prezentowanym artykule eksploracją objęto subiektywny wymiar jakości życia mieszkańców miast oraz jakość zamieszkiwania, które stanowią istotny element jakości życia w ujęciu globalnym.

Empirycznymi wyznacznikami subiektywnej jakości życia w prezentowanych badaniach stały się pytania o ogólne zadowolenie z życia oraz o satysfakcję z poszczególnych jego dziedzin. „Miara ta informuje o stopniu zaspokojenia indywidualnych potrzeb i oczekiwań. Zakłada się, że oceniając poziom satysfakcji z własnego życia, dana osoba bierze pod uwagę wszystkie aspekty składające się na ogólną jakość życia, które uważa za istotne” (*Jakość życia...* 2013). Tego typu metodologia stosowana jest od lat w badaniach ogólnopolskich, takich jak Diagnoza Społeczna, czy też w projektach realizowanych przez Centrum Badań Opinii Społecznej, Główny Urząd Statystyczny, TNS Polska. Badania te dostarczają wiedzy na temat kondycji psychicznej Polaków, a informacje uzyskane na ich podstawie są dość optymistyczne. Okazuje się bowiem, że Polacy coraz częściej myślą o swoim życiu w kategoriach pozytywnych, a udział osób, które określają swoje życie jako udane, systematycznie wzrasta (*Diagnoza Społeczna 2013, 2015, Jakość życia...* 2013, *Zadowolenie...* 2015). Z przeprowadzonych badań wynika, że mieszkańcy miast województwa łódzkiego cechują się podobnymi ocenami w tym względzie.

Rys. 1. Ogólna ocena życia

Źródło: Opracowanie własne.

Ogólny poziom zadowolenia z życia mieszkańców miast zbliżony jest do danych pochodzących z badań ogólnopolskich. Jak wynika z zaprezentowanych wyników (rysunek 1), wśród badanej zbiorowości przeważają osoby, które odczuwają mniejszą lub większą satysfakcję ze swojego życia. Osoby oceniające swoje dotychczasowe życie jako „dość dobre” (36,9%) i „udane” (33,8%) lokują się na podobnym poziomie i w sumie

stanowią zdecydowaną większość. Odsetek badanych odczuwających brak satysfakcji jest nieznaczny i wynosi łącznie kilka procent.

Kolejnym empirycznym wyznacznikiem jakości życia stosowanym w wielu badaniach jest pytanie o zadowolenie z poszczególnych dziedzin i aspektów życia. Zastosowanie tego wskaźnika „pozwała na dodatkowe analizy i udzielenie przynajmniej częściowej odpowiedzi na pytanie – z jakich sfer ludzie są najbardziej zadowoleni, a które z uwzględnionych aspektów stanowią źródło frustracji oraz na pytanie, czy i w jaki sposób poziom zadowolenia z poszczególnych dziedzin wpływa na ogólną satysfakcję” (Jakość życia... 2013, s. 11). Po raz pierwszy wskaźnik ten został zastosowany przez Campbella (1976) w latach 70. ubiegłego stulecia. Badania te miały dość duże znaczenie dla rozwoju metodologii badań jakości życia i odnosiły się w głównej mierze do zadowolenia z najważniejszych dziedzin życia ludności amerykańskiej. Campbell, jak pisze R. Derbis, „[...] interesowała społeczność, nie jednostka. Chciał zastąpić pojęcia ekonomiczne (dochód narodowy, stopa zysku, produkt narodowy) pojęciami psychologicznymi (zadowolenie z różnych dziedzin życia, satysfakcja)” (Derbis 2007, s. 13). W konsekwencji ocenie poddano następujące dziedziny życia: zdrowie, małżeństwo, życie rodzinne, rząd, przyjaźń, mieszkanie, pracę, miejsce zamieszkania, religię, pracę niezarobkową, sytuację finansową, organizacje (Campbell 1976). Zastosowana metodologia stała się niewątpliwie inspiracją do podejmowania tego typu badań w innych państwach i ośrodkach badawczych diagnozujących jakość życia.

W Polsce pierwsze badania nad percepcją jakości życia przeprowadzono w latach 90. XX w. w ramach Polskiego Generalnego Sondażu Jakości Życia (Ostasiewicz 2004). Ocena subiektywnej jakości życia podjęta została także przez Główny Urząd Statystyczny w 1995 r. Badania te dostarczyły wiedzy na temat subiektywnych wskaźników zaspokojenia ważniejszych potrzeb rodziny (*Statystyczny opis...* 1997).

Od kilku lat zadowolenie cząstkowe mierzone jest także w ramach Diagnozy Społecznej i przez Centrum Badań Opinii Społecznej. Badania te przeprowadzane są w sposób cykliczny, co umożliwia porównywanie uzyskanych wyników, a tym samym monitorowanie kondycji psychicznej Polaków. Z tych wieloletnich badań wynika, że zmiany zapoczątkowane w 1989 r. pozytywnie wpłynęły na subiektywną jakość życia społeczeństwa polskiego. Poprawie uległa nie tylko ogólna satysfakcja, ale nastąpił także wzrost zadowolenia z różnych wymiarów życia prywatnego, m.in. z sytuacji materialnej, ze stanu swojego zdrowia, z poczucia bezpieczeństwa w miejscu zamieszkania etc. (*Zadowolenie...* 2015, *Diagnoza Społeczna* 2013, 2015). Generalnie we wszystkich tych badaniach poziom zadowolenia z poszczególnych aspektów życia przeważa nad niezadowoleniem. Stopień zadowolenia bywa jednak różny. Według badań CBOS-u, „[...] w roku 2014, tak jak w poprzednich latach, Polacy najczęściej deklarowali, że są zadowoleni ze swoich dzieci, małżeństwa, relacji towarzyskich oraz miejsca zamieszkania. [...] Bardziej powściągliwie Polacy wypowiadają się o swoich perspektywach na przyszłość oraz dochodach i sytuacji finansowej” (*Zadowolenie...* 2015, s. 2).

Podobne dane uzyskano także w ramach analizowanych badań. W przypadku diagnozowania zadowolenia cząstkowego mieszkańców miast województwa łódzkiego ana-

lizie poddano dziesięć dziedzin i aspektów życia. Informacje o poziomie odczuwanej satysfakcji w tym względzie zestawiono w tabeli 1.

Tabela 1

Zadowolenie z wybranych dziedzin życia

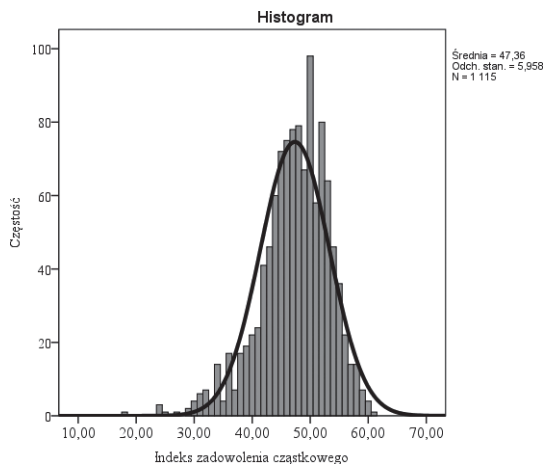
Dziedziny życia	Zadowolony	W połowie zadowolony, w połowie nie	Niezadowolony
	w %		
Kontakty z przyjaciółmi	86,0	10,2	3,9
Relacje z najbliższymi w rodzinie	82,0	4,9	3,1
Możliwość zaspokojenia potrzeb żywnościowych	82,0	12,0	6,0
Poziom dostępnych dóbr i usług	78,5	13,8	7,7
Warunki mieszkaniowe	78,2	10,8	11,0
Poziom swego wykształcenia	64,6	16,6	18,8
Perspektywy na przyszłość	53,8	25,9	20,4
Sytuacja finansowa własnej rodziny	53,6	17,8	28,6
Sposób spędzania wolnego czasu	11,9	14,2	73,9
Aktualnie wykonywana praca	11,0	37,3	51,7

Źródło: Opracowanie własne.

Okazuje się, że w największym stopniu mieszkańcy miast województwa łódzkiego zadowoleni są ze swoich relacji z najbliższymi (89,1%). Podobną tendencję dostrzega się w badaniach ogólnopolskich (*Jakość życia... 2013, Zadowolenie... 2015*). Największa satysfakcja dotyczy relacji międzyludzkich oraz rodzinnych. Jak wynika z omawianych badań, wysoko kształtuje się także poziom satysfakcji z możliwości zaspokojenia potrzeb żywnościowych (82,%) oraz satysfakcja z dostępnych dóbr i usług (78,5%). W najmniejszym stopniu mieszkańcy miast województwa łódzkiego są zadowoleni z aktualnie wykonywanej pracy (11%), a także spędzania czasu wolnego (11,9%). Nisko oceniają również zadowolenie z sytuacji finansowej (53,6%) oraz perspektyw na przyszłość (53,8%).

W celu zbadania ogólnego poziomu zadowolenia z uwzględnionych w badaniu sfer życia skonstruowany został indeks zadowolenia częściowego (*IZd*). Powstał on jako suma poszczególnych aspektów jakości zamieszkiwania, tj. zmiennych wymienionych w tabeli 2. Wskaźnik² ten może przyjmować wartości z przedziału 10–70, przy czym im wyższa wartość wskaźnika, tym większe zadowolenie. Rozkład analizowanej zmiennej zaprezentowano na rysunku 2.

² W analizach pominięto kategorię „brak danych” oraz „trudno powiedzieć”.

Rys. 2. Histogram prezentujący rozkład zmiennej „indeks zadowolenia cząstkowego”

Źródło: Opracowanie własne.

Średni poziom zadowolenia z analizowanych sfer życia, które złożyły się na indeks zadowolenia cząstkowego, wyniósł 47,36. Wartość ta na tle potencjalnego zakresu zmiennej wskazuje na stosunkowo wysokie zadowolenie z poszczególnych dziedzin życia mieszkańców miast województwa łódzkiego. Analiza rzetelności skonstruowanej skali przeprowadzona została z wykorzystaniem współczynnika Alfa Cronbacha – jego wartość wyniosła 0,748, co pozwala uznać tę skalę za wystarczająco rzetelne narzędzie pomiarowe.

Warto podkreślić, iż wszystkie uwzględnione w badaniu wymiary w sposób statystycznie istotny związane są z subiektywną jakością życia (obejmującą zadowolenie z życia oraz indeks zadowolenia cząstkowego). Policzony współczynnik korelacji rang Spearmana informuje, że najsilniejszą zależność obserwuje się w przypadku takich dziedzin życia jak: sytuacja finansowa, możliwość zaspokojenia potrzeb żywnościowych, poziom dostępnych dóbr i usług, perspektywy na przyszłość. Można zatem wnioskować, że warunki materialne i finansowe stanowią istotny czynnik dobrostanu psychicznego badanej zbiorowości.

W kontekście ogólnej jakości życia znaczenie ma także jakość zamieszkiwania, obejmująca m.in. przestrzeń społeczną, instytucjonalną oraz publiczną infrastrukturę. Tego typu aspekty stanowią istotny wyznacznik warunków życia w mieście. Jak twierdzi G. Schneider-Skalska, zgodna z oczekiwaniami struktura przestrzenna może w wyraźny sposób pomóc w podniesieniu jakości życia, mając wpływ na samopoczucie mieszkańców (Schneider-Skalska 2004, s. 10).

W prezentowanym badaniu analizą objęto poziom zadowolenia ze sposobu zarządzania miastem przez władze lokalne, z funkcjonowania sądów, instytucji zdrowia, możliwości znalezienia pracy, ze stanu dróg w mieście oraz czystości miejscowych ulic, placów i budynków (tabela 2).

Tabela 2

Wybrane aspekty jakości zamieszkiwania w mieście

Wyszczególnienie	Zadowolony	W połowie zadowolony, w połowie nie	Niezadowolony
	w %		
Możliwość znalezienia dobrej pracy	67,1	22,4	10,5
Stan dróg w mieście	64,3	17,4	18,3
Czystość ulic, placów i budynków w mieście	45,4	24,6	30,0
Funkcjonowanie instytucji ochrony zdrowia	33,4	42,5	24,1
Sposób zarządzania miastem przez aktualne władze lokalne	21,4	29,0	49,6
Funkcjonowanie sądów	16,3	45,9	37,8

Źródło: opracowanie własne.

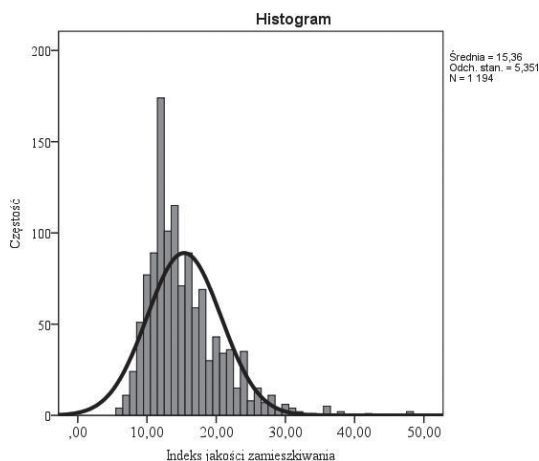
Z badań wynika, że mieszkańcy miast województwa łódzkiego najbardziej zadowoleni są z możliwości znalezienia dobrej pracy (67,1%). Pozytywna ocena w tym względzie ma szczególne znaczenie w kontekście jakości życia w mieście, ponieważ praca stanowi istotny przejaw ludzkiego życia i wiąże się z korzyściami o charakterze zarówno materialnym, jak i niematerialnym. Wyniki badań przeprowadzonych wśród Europejczyków potwierdzają tezę, iż posiadanie pracy łączy się poczuciem zadowolenia z życia. Bezrobocie natomiast jest najistotniejszym negatywnym czynnikiem oddziałującym na jakość życia (Kotowska i in. 2010). Rozwój rynku pracy to zadanie, któremu starają się sprostać przedstawiciele jednostek samorządowych, zdając sobie jednocześnie sprawę, że dostępność miejsc pracy wiąże się w sposób pośredni i bezpośredni z jakością życia, a ponadto jest jednym z kluczowych czynników warunkujących migrację kapitału ludzkiego.

Wysoki poziom zadowolenia dotyczy także infrastruktury drogowej w mieście, „która determinuje rozwój gospodarki i jest jednym z ważniejszych czynników kreujących zadowolenie lokalnej społeczności, poprawia bowiem jakość życia” (Górczyńska, Krawczyk 2014, s. 168). Jak wynika z danych zamieszczonych w tabeli 2, blisko 65% badanych ten aspekt jakości zamieszkiwania określiło bardzo pozytywnie. Wynik ten jest dość optymistyczny, szczególnie jeśli porówna się go z ocenami w tym względzie w odniesieniu do Łodzi, gdzie poziom niezadowolenia kształtuje się na poziomie 92%.

Najwyższy poziom niezadowolenia odnotowano w odniesieniu do sposobu zarządzania miastem przez władze lokalne. Negatywne odczucia w tym względzie dotyczą blisko połowy badanych (49,6%). Zadowoleni stanowią zaledwie 21,4%. Można zatem wynioskować, że działania lokalnych decydentów nie są pozytywnie odbierane przez mieszkańców. Wyniki te w szerszym kontekście nie są zaskakujące. W przypadku Polaków dominuje raczej negatywne nastawienie do władz lokalnych i ich działań, dotyczy

to zarówno małych, jak i dużych ośrodków miejskich. Dla porównania, w Łodzi poziom zadowolenia mieszkańców ze sposobu zarządzania miastem kształtuje się na poziomie kilkunastu procent³, podobnie w Koluszkach, Tuszynie, Rzgowie⁴.

W przypadku jakości zamieszkiwania, podobnie jak w odniesieniu do zadowolenia z wybranych dziedzin życia, w celu zbadania ogólnego poziomu analizowanego zjawiska skonstruowano indeks jakości zamieszkiwania (*IZam*). Powstała ona jako suma poszczególnych zmiennych częściowych skali wymienionych w tabeli 2. Wskaźnik⁵ ten może przyjmować wartości z przedziału 6–42, przy czym im wyższa wartość wskaźnika, tym większe zadowolenie (jakość zamieszkiwania). Rozkład analizowanej zmiennej zaprezentowano na rysunku 3.

Rys. 3. Histogram prezentujący rozkład zmiennej „indeks jakości zamieszkiwania”

Źródło: Opracowanie własne.

Średni poziom zadowolenia z analizowanych sfer życia, które złożyły się na indeks jakości zamieszkiwania, wyniósł 22,07. Analiza rzetelności skonstruowanej skali przeprowadzona została z wykorzystaniem współczynnika Alfa Cronbacha. Wartość statystyki wyniosła 0,636, co pozwala uznać tę skalę za wystarczająco rzetelne narzędzie pomiarowe. Z histogramu prezentującego rozkład indeksu jakości zamieszkiwania wynika, iż mieszkańcy miast województwa łódzkiego nieco gorzej oceniają poziom zadowolenia z wybranych aspektów niż poszczególne wymiary subiektywnej jakości życia. Zwraca uwagę niemalże symetryczny rozkład tej zmiennej.

³ Niepublikowany raport z badań zrealizowanych w ramach grantu „Kapitał społeczny a przedsiębiorczość i jakość życia mieszkańców Łodzi”.

⁴ Niepublikowany raport z badań zrealizowanych w ramach grantu dla młodych naukowców „Jakość życia w mieście – ujęcie społeczno-przestrzenne”.

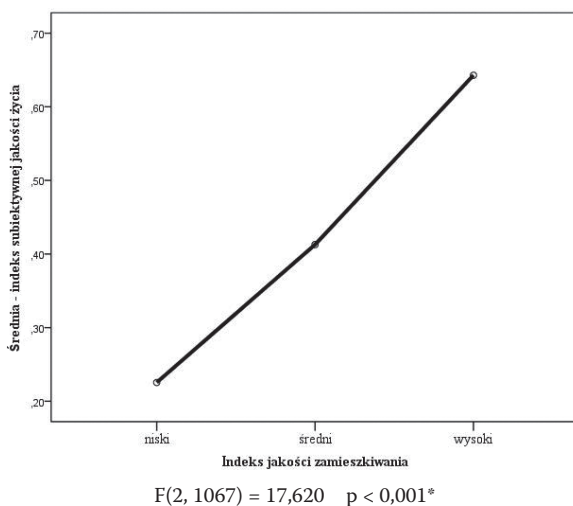
⁵ W analizach pominięto kategorię „brak danych” oraz „trudno powiedzieć”.

Ocena relacji między jakością zamieszkiwania a subiektywną jakością życia

W kontekście poszukiwania determinant dobrostanu jednostek oraz zbiorowości ocena relacji pomiędzy analizowanymi zjawiskami społecznymi, tj. subiektywną jakością życia, czyli zadowoleniem z życia i jego aspektów, oraz jakością zamieszkiwania, obejmującą poziom zadowolenia z funkcjonowania ważnych dla mieszkańców instytucji oraz infrastruktury o charakterze publicznym, może mieć walor nie tylko poznawczy, ale również użyteczny. Bez wątpienia warunki życia na terenie danej jednostki terytorialnej przesądzają o jakości życia mieszkańców i wpływają wielokrotnie na decyzje migracyjne. Niezadowolenie m.in. z rynku pracy, dostępnej infrastruktury może skutkować chęcią zmiany miejsca zamieszkania w celu podniesienia zarówno poziomu, jak i jakości życia. Można zatem przypuszczać, że istnieje pozytywny wpływ jakości zamieszkiwania na ogólne poczucie zadowolenia z życia i jego aspektów, czyli na subiektywną jakość życia. Empirycznych dowodów w tym zakresie dostarcza przeprowadzona eksploracja.

W celu porównania subiektywnej jakości życia w „subpopulacjach” o odmiennej jakości zamieszkiwania zastosowano jednoczynnikową analizę wariancji. Eksploracja danych wykazała, że jakość zamieszkiwania istotnie różnicuje subiektywną jakość życia.

Przeprowadzone za pomocą testu Bonferroniego porównania post hoc wykazały istotne różnice pomiędzy wszystkimi wyróżnionymi grupami osób o różnym poziomie jakości zamieszkiwania. Prawidłowości te ilustruje rysunek 4. Okazuje się, że osoby mające indeks jakości zamieszkiwania na wysokim poziomie, czyli odczuwające duże zadowolenie z analizowanych aspektów, osiągają jednocześnie wysokie wartości

Rys. 4. Indeks jakości zamieszkiwania a indeks subiektywnej jakości życia

Źródło: Opracowanie własne.

indeksu subiektywnej jakości życia. Oznacza to, że owo zadowolenie przekłada się na dobrostan psychiczny, a zatem ma znaczenie dla ogólnej satysfakcji z życia oraz z poszczególnych jego dziedzin.

Z graficznej ilustracji tych zależności wynika również, że im mniejsze zadowolenie z aspektów kluczowych z punktu widzenia życia w mieście, tym gorsza ocena w kwestii subiektywnej jakości życia. Implikuje to przekonanie, że cechy szeroko rozumianego środowiska miejskiego mają istotne znaczenie w kontekście subiektywnej jakości życia.

Wnioski płynące z zaprezentowanych wyników mają charakter zarówno deskryptywny, jak i aplikacyjny, wskazują bowiem na znaczenie kwestii związanych z jakością zamieszkiwania w mieście dla dobrostanu psychicznego jego mieszkańców. Wszystkie analizowane aspekty, tj.: zadowolenie z zarządzania miastem, funkcjonowania sądów, instytucji ochrony zdrowia, rynku pracy, infrastruktury drogowej, estetyki przestrzeni miejskiej są w sposób istotny statystycznie powiązane z subiektywną jakością życia. Policzony współczynnik korelacji rang Spearmana informuje, że największe znaczenie mają takie aspekty jak: sposób zarządzania miastem przez władze lokalne ($S = 349$; $p < 0,001^*$), funkcjonowanie sądów ($S = 308$; $p < 0,001^*$), możliwość znalezienia dobrej pracy ($S = 249$; $p < 0,001^*$) oraz funkcjonowanie instytucji ochrony zdrowia ($S = 207$; $p < 0,001^*$). Uzyskane wyniki korespondują z rezultatami dotyczącymi dziedzin życia mających najistotniejsze znaczenie dla dobrostanu psychicznego, opisywanych we wcześniejszych fragmentach artykułu. Wśród nich wymienić należy przede wszystkim: sytuację finansową, możliwość zaspokojenia potrzeb żywnościowych, poziom dostępnych dóbr i usług, perspektywy na przyszłość. Dziedziny te są bez wątpienia powiązane z analizowanymi aspektami jakości zamieszkiwania. Przekonanie, że miasto, w którym się mieszka, jest dobrze zarządzane, a decydenci miejscy podejmują słuszne decyzje w zakresie kluczowych aspektów życia, daje zarówno poczucie bezpieczeństwa, jak i komfort psychiczny mieszkańcom. Równie ważne jest przekonanie, że na terenie miasta sprawnie działają kluczowe instytucje, a prawidłowo funkcjonujący rynek pracy jest „miejszem, gdzie jego uczestnicy mogą efektywnie funkcjonować w interesie własnym, zaspokajając swe potrzeby, realizować ważne własne cele zawodowe i życiowe” (Wilsz 2011, s. 557).

Podsumowanie

Podjęmowanie działań mających na celu poprawę warunków bytu mieszkańców, a tym samym poprawę ich jakości życia, kreując jednocześnie wizerunek miejsca przyjaznego i atrakcyjnego do życia stanowi ważny aspekt polityki rozwoju na poziomie regionalnym, krajowym i międzynarodowym. Inicjatywy te nabierają szczególnego znaczenia w kontekście miast, które zgodnie z wytycznymi Komisji Europejskiej ds. Polityki Regionalnej powinny charakteryzować się zaawansowanym postępem społecznym, wysoką jakością życia i dobrobytem we wszystkich społecznościach i dzielnicach (Miasta przyszłości... 2011).

Istotnym przejawem owych działań powinna być kompleksowa diagnoza oczekiwań mieszkańców, a także poziomu satysfakcji z funkcjonowania kluczowych instytucji na terenie miasta, gdyż jest to ważny element jakości życia. Jak wynika z przeprowadzonych badań, jakość zamieszkiwania ma istotne znaczenie w kontekście subiektywnej jakości życia. Zatem zapewnienie dobrych warunków życia w mieście poprzez inwestowanie w kluczowe instytucje i obszary powinno być celem strategicznym przedstawicielei władzy lokalnej oraz kreatorów życia społecznego w miastach, ponieważ, jak pokazują omawiane badania, jest to czynnik kształtujący jakość życia zbiorowości terytorialnych.

A zatem wnioski płynące z przeprowadzonych badań mogą być użyteczne w kontekście poszukiwania wskazówek umożliwiających wzrost jakości życia jednostek i zbiorowości. Mogą tym samym stanowić źródło informacji dla miejskich decydentów zarządzających rozwojem miast, ze szczególnym uwzględnieniem tych o zmniejszającej się liczbie mieszkańców. Bez wątplenia miasto, które chce się rozwijać, musi umieć stworzyć swoim mieszkańcom dobre warunki życia. Żeby jednak tak się stało, powinno najpierw poznać ich potrzeby, oczekiwania i opinie.

Bibliografia

- Bowling A., Brazier J.E., 1995, Quality of life, „Social Science and Medicine” vol. 41(10).
- Campbell A., Converse P., Rodgers W., 1976, The quality of American life: perceptions, evaluations, and satisfactions, Russel Sage Foundation, New York.
- Chudzicka A., 1995, *Subiektywny obraz świata i obraz siebie jako kategorie pomiaru jakości życia osób bezrobotnych oraz ich oczekiwania wobec Klubu Pracy*, [w:] *Pomiar i poczucie jakości życia u aktywnych zawodowo oraz bezrobotnych*, red. A. Bańka, R. Derbis, Środkowoeuropejskie Centrum Ekonomii Działania Społecznego, Poznań–Lublin.
- Czapiński J., 1994, *Psychologia szczęścia*, PTP, Warszawa.
- Czapiński J., 2002, *Makropsychologia, czyli psychologia zmiany społecznej. Szkic osobisty*, [w:] *Jednostka i społeczeństwo*, red. J. Grzelak, GWP, Gdańsk.
- Derbis R., 2007, *Poczucie jakości życia a zjawiska afektywne*, Wydawnictwo Uczelniane Wyższej Szkoły Gospodarki, Bydgoszcz.
- Diagnoza Społeczna, 2013, 2015,
- Eiser C., Morse R., 2001, *Can parents rate their child's health related quality of life? Results of a systematic review*, „Quality of Life Research” vol. 10.
- Górczyńska A., Krawczyk A., 2014, *Infrastruktura drogowa w województwie łódzkim*, „Zarządzanie i Finanse Journal of Management and Finance” vol. 12(4).
- Jakość życia. Kapitał społeczny, ubóstwo i wykluczenie społeczne w Polsce*, 2013, GUS, Warszawa.
- Kolman R., 1997, *Próba wartościowania jakości życia*, [w:] *Kwalitologia, lepsza jakość życia*, NOT, Gdańsk.
- Kotowska L.E. i in., 2010, *Drugie europejskie badanie jakości życia. Życie rodzinne i praca. Projekt badawczy: Monitorowanie jakości życia w Europie*, Urząd Publikacji Unii Europejskiej, Europejska Fundacja na rzecz Poprawy Warunków Życia i Pracy, Luksemburg.
- Kowalik S., 2007, *Społeczne konteksty jakości życia*, Abedik, Bydgoszcz.
- Kubacka-Jasiecka D., 2002, *Psychologia wobec problematyki zmiany*, [w:] *Człowiek wobec zmiany. Rozważania psychologiczne*, red. D. Kubacka-Jasiecka, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.
- Miasta przyszłości. Wyzwania, wizje, perspektywy, 2011, Unia Europejska, http://ec.europa.eu/regional_policy/conferences/citiesoftomorrow/index_en.cfm (dostęp 09 listopada 2015).
- Ostasiewicz W., 2004, *Ocena i analiza jakości życia*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej im. O. Langego, Wrocław.

- Piasny J., 1992, *Problem jakości życia ludności oraz źródła i mierniki ich określenia*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny”, nr 2.
- Rogerson R., 1999, *Quality of life and city competitiveness*, „Urban Studies” vol. 36(5–6).
- Rothenbacher F., 1999, *Measuring social reporting intensity in industrialized countries: an exercise in the sociology of knowledge*, Eurodata Newsletter” Spring, vol. 9.
- Sagan I., 2013, *Wykład wprowadzający*, [w:] *Zarządzanie rozwojem miast o zmniejszającej się liczbie mieszkańców (w kontekście perspektywy finansowej 2014–2020)*, Kancelaria Senatu, Warszawa.
- Schneider-Skalska G., 2004, *Kształtowanie zdrowego środowiska mieszkaniowego. Wybrane zagadnienia*, Politechnika Krakowska, Kraków.
- Statystyczny opis jakości życia, 1997, GUS, Warszawa.
- Suchodolski B., 1989, *Wychowanie i strategia życia*, WSIP, Warszawa.
- Szukalski P., 2014, *Depopulacja dużych miast Polski*, „Demografia i Gerontologia Społeczna-Biuletyn Informacyjny”, nr 7.
- The World Health Organization Quality of Life assessment (WHO QOL): position paper from the World Health Organization, 1995, “Social Science & Medicine” 41.
- Trzebińska E., Łuszczynska A., 2002, *Psychologia jakości życia*, „Psychologia Jakości Życia” nr 1.
- Wallis A., 1993, *Jakość życia – problemy i propozycje*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny”, nr 55.
- Wilsz J., 2011, *Teoretyczne aspekty funkcjonowania rynku pracy w kontekście samoregulacji i organizacji*, [w:] *Dylematy współczesnego rynku pracy*, red. D. Kotlorz, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego im. K. Adamieckiego, Katowice.
- Zadowolenie z życia*, 2015, CBOS, Warszawa.

O RELACJACH POMIĘDZY JAKOŚCIĄ ZAMIESZKIWANIA A SUBIEKTYWNĄ JAKOŚCIĄ ŻYCIA – NA PRZYKŁADZIE MIESZKAŃCÓW MIAST

STRESZCZENIE: Wysoka jakość życia coraz częściej uznawana jest za nadrzędny cel rozwoju na różnych szczeblach zarządzania – począwszy od regionalnego po międzynarodowy, a pomiary poziomu jakości życia stają się nieodzownym elementem strategii zarządzania oraz marketingu jednostek terytorialnych. Lokalni decydenci starają się jak najlepiej poznać oczekiwania swoich mieszkańców, aby we właściwy sposób je zaspokajać. Stopień zaspokojenia owych potrzeb, a więc poprawa jakości życia zbiorowości, ma bowiem istotne znaczenie w kontekście napływu i odpływu kapitału ludzkiego.

Celem artykułu jest omówienie relacji pomiędzy jakością zamieszkiwania a subiektywną jakością życia mieszkańców miast województwa łódzkiego. Zbadanie zależności pomiędzy analizowanymi zjawiskami społecznymi i wskazanie na rolę jakości zamieszkiwania w kształtowaniu jakości życia mieszkańców jest zarówno inspirujące poznawczo, jak i warte szczególnej uwagi. Pozwala bowiem na zidentyfikowanie czynników, które mogą mieć znaczenie w kontekście podnoszenia jakości życia jednostek i społeczności.

Uzyskane wyniki mogą okazać się niezwykle przydatne dla tych wszystkich, którzy podejmują inicjatywy na rzecz poprawy jakości ludzkiego życia.

SŁOWA KLUCZOWE: jakość zamieszkiwania, subiektywna jakość życia, miasto